

Синдикално Ш@рџ

ЛИСТ СИНДИКАТА ОБРАЗОВАЊА СРБИЈЕ

Број 206 • август-септембар 2020 • Година XX • Бесплатан примерак • www.sind-obr.org.rs

ISSN 1451-7574

- Одлука о изборним роковима у СОС
- Проблеми при спровођењу конкурса за пријем на неодређено време
- Европска нова школска година
- Преминуо Звонко Павићевић, велики пријатељ СОС

У међувремену...

Пише: Валентина Илић

Наставља се годишња пандемије, која са блажим или оштријим мерама траје већ шест месеци. Након пет месеци паузе, запослени у просвети су полако почели да се припремају за нову школску годину у условима нових мера кризног штаба. Огромна већина родитеља се изјаснила да њихова деца похађају класичан облик наставе.

Деца од првог до петог разреда основне школе похађају наставу у учионицама, док старија деца бирају да ли ће радити од куће. У средњим школама је комбиновани облик држања наставе. Сигурни смо да ће почетак школске године, посебно у оваквим условима рада, бити веома тежак за запослене, који ће сада

поред редовних имати и додатне обавезе. Сада треба водити рачуна о хигијенским и другим условима за рад и поштовати мере које су добијли од ресорног министарства. Међутим, као и у време ванредног стања, када су се просветни радници брзо и успешно прилагодили свим обавезама, сигурни смо да ће тако бити и сада.

Као и много пута до сада синдикати нису имали јединствен став о почетку школске године. Док су три синдиката били за редован старт од 1. септембра, један синдикат (иначе, увек против свега) био је за одлагање. Ако објективно гледамо на ову ситуацију, морам да нагласим да је директан рад са децом незаменљив, да се мора водити рачуна о безбедности, али да не смемо непромишљеним захтевима довести до тога да сутра држава крене са смањењем зарада, што се десило у

појединим европским земљама.

Од почетка годишњих одмора, па до сада, било је прилично радно. Одржано је неколико састанака у ресорном министарству поводом почетка школске године, одржана је седница Већа Савеза самосталних синдиката Србије, одржане су и редовне седнице Председништва и Републичког одбора Синдиката образовања Србије.

Такође, ређали су се и појединачни проблеми. Од проблема у Дому ученика "Срећно" у Ћуприји, преко проблема са конкурсима у ОШ "Лаза Костић" у Новом Београду, до проблема са исплатом зарада у свилајначком ПУ "Дечија Радост". Заправо ту је проблем настао на релацији локална власт - директорка, због чега у августу нису исплаћене зараде запосленима. О свим овим активностима детаљније пишемо у овом броју.

На седници Већа Савеза самосталних синдиката Србије у августу председница Синдиката образовања Србије је изабрана за потпредседницу Већа. Овим избором је показано да Синдикат образовања Србије има добру сарадњу са Савезом, да уредно испуњава своје обавезе и да је снажан толико да заслужује место потпредседника Савеза.

На седници Републичког одбора и Председништва донели смо одлуку којом смо продужили рок за спровођење избора за месец дана. Нажалост, мере утичу и на синдикалне активности и морамо да дамо више времена за спровођење избора. Чланови Републичког одбора су посебно нагласили да избори треба што пре да буду одржани, већ током септембра, јер касније су могуће оштрије мере Кризног штаба, које ће додатно отежати реализацију избора.

Средином августа одржан је састанак репрезентативних синдиката са министром просвете, о чему опширније пишемо у овом броју, док су крајем августа одржана још два састанка.

Настављају се припреме за Спортске сусрете на Тари. Иако су због епидемије многе екипе отказале, очекујемо учешће око 350 такмичара.

Свим запосленима и ученицима, а посебно првацима желимо успешан почетак нове школске године.

СИНДИКАТ ОБРАЗОВАЊА СРБИЈЕ

РЕПУБЛИЧКИ ОДБОР

11000 Београд, Дечанска 14/VL, тел/факс 011/3233-229, к.р. 325-9500600027429-19; www.sind-obr.org.rs

Број: 73

28. 08. 2020. год.

На седници Републичког одбора Синдиката образовања Србије одржаној 27. августа 2020. године у Београду, разматрана је актуелна ситуација у вези са епидемијом и мерама Кризног штаба, и донета је следећа

ОДЛУКА

1. Рокони за спровођење избора на свим нивоима у Синдикату образовања Србије утврђени одлуком број 55, која је донета на седници Републичког одбора од 26. јуна 2020. године, продужују се за месец дана, тако да избори у синдикалним организацијама морају се завршити најкасније до 1. децембра 2020. године, у општинским одборима и одборима за више општина до 15. јануара 2021. године, у градским, окружним и регионалним одборима до 28. фебруара 2021. године, у покрајинским одборима и републичким одборима делатности до 30. априла 2021. године. Скупштина Синдиката образовања Србије ће бити одржана до 25. маја 2021. године.

2. Републички одбор овлашћује Председништво да у случају увођења нових мера Кризног штаба током спровођења избора, припреми нови предлог одлуке о којој ће се Републички одбор изјаснити електронским путем.

ПРЕДСЕДНИЦА

Мр Валентина Илић

Одржане седнице РОС и Председништва

Пише: Миодраг Камперелић

Традиционално, пред почетак школске године, Синдикат образовања Србије одржава седнице Председништва и Републичког одбора. Седнице су одржане 27. августа у Београду.

Тема седнице Председништва био је Предлог одлуке о спровођењу избора, с обзиром на то да епидемија вируса ковид и даље траје, да су на снази мере Кризног штаба и да није познато до када ће трајати. Ове мере, свакако, утичу на рад синдикалних организација и органа Синдиката, а ове године почиње и изборни циклус, који треба да буде завршен наредне године Скупштином Синдиката образовања Србије.

У том смислу је и Председништво предложило да рокови за спровођење избора буду продужени за један месец и да Републички одбор овласти Председништво да, уколико буду уведене нове мере, у складу са ситуацијом предложи Републичком одбору нову одлуку о којој ће се изјаснити чланови РОС електронским путем.

Поред тога, председница је дала извештај са састанка у ресорном министарству, који је био одржан тог јутра, пре седнице Председништва. На састанку представника репрезентативних синдиката и МПНТР разматране су мере и могући проблеми у реализацији наставе, као и дати су подаци о изјашњавању родитеља о начину похађања наставе. Свега пет одсто ученика ће наставу пратити од куће. Од МПНТР смо тражили да се обезбеде сва неопходна средства, како хигијенска тако и техничка, односно да у сарадњи са локалним самоуправама набаве све што је потребно за безбедно и квалитетно одвијање наставе. Такође, тражили смо да кризни штабови на локалу укључе и председнике синдикалних организација у школама, како би запослени на време били упозна-

ти са свим мерама које се доносе. На крају, врата за даље разговоре су остала отворена.

Што се тиче Спортских сусрета, по последњим информацијама све остаје како је договорено, са изузетком свечане вечере. Хотел ће покушати да нађе начин да се вечера одржи било на отвореном или затвореном, у зависности од временских услова, али уз прикладну забаву.

Седница Републичког одбора је почела око са малим закашњењем због претходна два састанка, одржана тог дана. Након усвајања записника председница је информисала присутне о састанку у МПНТР и о актуелним проблемима у образовању на почетку школске године. У извештају, који су поднели чланови радних подгрупа, речено је да у појединим школским управама још нису одржани састанци подгрупа, да је сарадња боља него ранијих година, али да и даље има злоупотреба које чине директори. Колега Александар Николић из Лесковца је указао на проблем у радној подгрупи у ШУ Лесковац и предложио да од ресорног министарства тражимо да хитно доставе налог школским управама

да редовно достављају сву неопходну документацију о листама технолошких вишкова члановима радних подгрупа.

Одлуку о спровођењу избора, коју је предложило Председништво, Републички одбор је усвојио, па ће рок за одржавање избора на свим нивоима бити продужен за још један месец. Уколико дође до увођења нових мера, које могу утицати на спровођење избора, Председништво ће припремити нову одлуку о којој ће се РОС изјаснити електронским путем.

Колега Бранко Миљановић је предложио да се учесници спортских сусрета тестирају на ковид, али је констатовано да то у пракси баш и није могуће спровести због скувих тестова с једне стране, али и њихове непоузданости.

Договорено је да у што краћем року буду достављени спискови учесника из појединих екипа и да котизација буде хитно уплаћена, с обзиром на то да до краја августа треба уплатити аванс Хотелу. Уколико не буде класичне свечане вечере, медаље и пехари ће се додељивати екипама и појединцима након финалних такмичења.

Извештај са састанка у МПНТР

Пише: Николина Маљковић

У Министарству просвете, науке и технолошког развоја је 13. августа одржан састанак у великој сали стручних упуштвених организација за организовање наставе непосредним путем и путем учења на даљину у основним и средњим школама у школској 2020/2021. години, којем је присуствовао министар Младен Шарчевић са сарадницима и представници репрезентативних синдиката. У име Синдиката образовања Србије састанку је присуствовала правна саветница Николина Маљковић.

Министар Младен Шарчевић је на почетку састанка изложио полазне основе стручног упутства у смислу да боравак у учионицама треба да буде са највише 15 ученика са обезбеђених четири квадратна метра по детету и са по једним дететом у свакој клупи. У складу са стручним упутством за ученике првог циклуса од I-IV разреда настава ће се организовати свакодневно у школи кроз непосредан образовно-васпитни рад, те ће и наставници разредне наставе бити ангажовани у непосредном раду са ученицима. Уколико број ученика у одељењу буде већи од 15, одељења ће се делити у две групе, а уколико је број ученика мањи од 15, одељење се неће делити у групе, већ ће се настава реализовати за све ученике истовремено у једном термину. Часови ће трајати 30 минута, а пауза између смена у којима групе имају часове у трајању од 20 минута планирана је за редовно чишћење, проветравање учионица и свих других простора у школи који се користе за наставу и учење. За ученике другог циклуса образовно-васпитни рад организује се кроз основни модел и комбиновани модел. Основни модел ће се примењивати за ученике другог циклуса од V-VIII разреда у оним школама које имају просторних и кадровских могућности да се настава организује свакодневно кроз непосредан образовно-васпитни рад. Такође, као и у првом образовном циклусу, уколико је број ученика у одељењу већи од 15 одељење се дели на две групе. Ученици једне групе ће имати највише пет часова дневно и часови ће трајати 30 минута. Комбиновани модел ће се примењивати у школама где не постоје могућности да се организује настава свакодневно за све разреде другог циклуса. Ученици петог и

шестог разреда у току једне недеље ће имати непосредан образовно-васпитни рад у школи понедељком, средом и петком, док ученици седмог и осмог разреда ће имати непосредан образовни рад уторком и четврком, а наредне недеље ће се разреди ротирати. Ученици, када немају непосредан образовно-васпитни рад у школи, пратиће часове наставе који се емитују путем Јавног медијског сервиса Србије. Ученици једне групе ће имати највише пет часова дневно, који ће трајати по 30 минута.

Што се тиче средњих школа, настава ће се одвијати применом комбинованог модела, тако што ће ученици од I-IV разреда једне недеље долазити у школу на непосредну наставу, а следеће недеље реализовати часове путем наставе на даљину. Тачније, биће обављена ротација група ученика. Смену чине ученици првог и другог разреда, односно трећег и четвртог разреда, с тим што је могућа и другачија подела, уколико школа према својим потребама знаје оптималан број ученика како би се на најбољи могући начин спровеле мере очувања безбедности и здравља ученика и запослених. Уколико је број ученика у одељењу већи од 16, одељење ће се делити у две групе, а у колико је број мањи од 16 у одељењу, односно у групи за вежбе, практичну наставу и стране језике, настава ће се одржавати без поделе на групе. Часови ће, као и у основним школама, трајати 30 минута, а пауза између смена у школи ће се користити за чишћење и дезинфекцију учионица, ходника, лабораторија, радионица, библиотека и свих других простора који се користе за наставу и учење.

Синдикати су посебно скренули пажњу да се мора првенствено водити рачуна о безбедности и здрављу ученика и запослених, пре свега, да се учионице морају редовно чистити, дезинфиковати, проветравати, посебно између смена група ученика који непосредно обављају рад. Такође, синдикати су скренули пажњу да се мора обезбедити довољан број заштитних маски и дезинфекционих средстава како би се испоштовале све препоруке за безбедан повратак у школе током трајања пандемије COVID-19.

Министар Шарчевић је указао да ће бити могуће и ангажовање запослених који су у статусу технолошког вишка али само у обиму колико примају накнаду као нераспоредена лица и на добровољној основи. Дакле, уколико запослени који је проглашен технолошким вишком жели да буде радно ангажован у школи, као и да ће таква лица имати приоритет приликом запошљавања, односно, преузимања са листа технолошких вишкова. Такође, министар је указао на то да ће родитељи моћи да се одреде током септембра, да ли ће искључиво деца пратити наставу online, ако су имали смртни случај и слично, док ће за оцењивање бити обавезни да дођу у школу.

Присутним представницима синдиката министар Шарчевић је предочио да наведена стручна упутства нису коначне верзије, те да ће у наредном периоду, уколико се укаже потреба, бити коригована, као и да ће по потреби уприличити и нове састанке са представницима синдиката до почетка нове школске 2020/2021. године.

Проблеми при спровођењу конкурса

Пише: Н. Маљковић

Сидникат образовања Србије је веома дуго скретао пажњу Министарству просвете на велики број запослених на одређено време, који који већ дуго имају такав статус због Уредбе о забрани запошљавања из 2013. године, чија примена их је онемогућила да заснују радни однос на неодређено време. У већој мери ради се, углавном, о младим људима којима су због статуса радног односа на одређено време ускраћена многа права, између осталог и право подизања стамбених кредита код пословних банака и решавања стамбеног питања и заснивања породице.

Крајем прошле године МПНТР је, на иницијативу синдиката, ургирало да се преко Комисије Владе Србије коначно одобри расписивање конкурса за заснивање радних односа на неодређено време поменуте групе наставних кадрова. Кокурси су коначно и одобрени и спровођени у 2020. години, али су многи и одложени због ванредног стања у земљи. По укидању ванредног стања МПНТР је послало Препоруку свим школама да хитно наставе са спровођењем конкурса, што су многе школе и испоштовале.

У току спровођења конкурса, настали су многи проблеми. Пре свега, није испоштована Препорука Министарства да приликом пријема у рад-

ни однос предност имају кандидати који су радили у установи дужи низ година на одређено време. У појединим школама без икаквог образложења такви кандидати чак нису послани ни на психолошку процену способности за рад са децом и ученицима, коју обавља надлежна служба за послове запошљавања. Кандидатима је као могућност преостало да се жале на решења о избору конкурсним комисијама, а у већини случајева директори су као другостепени органи потврђивали решења конкурсних комисија наводећи у обраложењу да је извршен избор кандидата у складу са Законом, да Препорука МПНТР о предности није правно обавезујућа. Кандидатима је остала и могућност вођења судског спора са неизвесним исходом, јер је конкурс у складу са Законом јаван и свако ко испуњава услове радног места може да се пријави, а дискреционо право конкурсне комисије је избор кандидата.

Одредбом члана 154. ЗОСОВ, којим је уређено заснивање радног односа на неодређено време, јесте прописано да конкурс спроводи конкурсна комисија коју именује директор, те да је обавезни члан комисије секретар установе и да комисија мора да има најмање три члана. Истим чланом је прописано да комисија утврђује испуњеност услова за пријем у рад-

ни однос, шаље кандидате на психолошку процену способности код надлежне службе, обавља интервју са кандидатима који су ушли у ужи избор и бира кандидата за пријем у радни однос. Конкурсне комисије, као и директори школа, морали би да воде рачуна да о спровођењу препорука Министарства, поготово што су конкурси одобрени изузетно, јер није постојао други начин да се постојећи запослени преведу са статуса одређено у радни однос на неодређено време. Велики део школа, захваљујући и напорима радних подгрупа на нивоу школских управа су спровеле Препоруку Министарства и извршиле пријем кандидата по договореним критеријумима. С друге стране, регистрован је велики број школа које нису испоштовале Препоруку, те су представници синдиката морали да реагују код МПНТР, које је упућивало просветну инспекцију. У неким случајевима је просветна инспекција утврдила многе незаконитости приликом спровођења конкурса, поништавала конкурсе и донела, између осталих, и меру - препоруку министру за смену директора.

СОС је благовремено реаговао у свим случајевима пријаве са терена и ургирао у МПНТР да Препорука Министарства мора бити испоштована.

У Свилајнцу касне плате и надокнаде

Пише: Р. С. П.

Председница Валентина Илић је 2. септембра упутила допис председници Радне групе за предшколског васпитања Јовани Радоњић, министру Младену Шарчевићу и помоћнику министра Милану Пашићу за хитно решавање проблема неисплаћених плата запосленима у ПУ "Дечија радост" у Свилајнцу. Преносимо интегрални текст.

Синдикат образовања Србије, Београд, Дечанска бр. 14/VI, Вас овим путем упознаје са проблемом неисплаћених плата запослених у ПУ "Дечија Радост" у Свилајнцу.

Наиме, запосленима нису исплаћене плате за јул и август месец 2020. године, иако је досадашња пракса исплата плата била да се први део плате за текући месец исплати до краја месеца, а други део плате до 15. у месецу за претходни месец. Из наведеног произилази да запослени нису добили доспелу плату за јул и део доспеле плате за август. Такође, запосленима нису исплаћени ни трошкови

доласка и одласка са рада за јул који се исплаћује до 5. августа, а ни за август који се исплаћује до 5. септембра.

Одредбом члана 49. ПКУ за запослене у установама предшколског васпитања и образовања чији је оснивач Република Србија, Аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе прописано је између осталог: да се плате исплаћују у једном или два дела, односно ако се исплаћује у једном делу, да се исплаћује до 10. у наредном месецу, а ако се исплаћује из два дела: први део се исплаћује до 5. у наредном месецу, а други део до 20. у наредном месецу. Из наведеног произилази а имајући у виду и досадашњу динамику исплате плата у ПУ "Дечија Радост" у Свилајнцу, доспела је а неисплаћена зарада за јул, као и део зараде за август.

Синдикална организација ПУ "Дечија радост" је због наведених проблема одржала састанак са представницима Општине, на којем су добили информације да в.д. директорка устано-

ве не сарађује са локалном самоуправом и не извршава мере које су јој наложене после надзора просветног инспектора у установи, те да као таквој председник Општине не може указати поверење у смислу преноса новчаних средстава за исплату плата запослених.

Због свега напред наведеног захтевамо од Вас да се хитно ангажујете на решавању проблема доспелих а неисплаћених плата запослених, као и трошкова одласка и доласка са рада, посебно што запослени не смеју трпети негативне последице неуспешне сарадње в.д. директора предшколске установе и локалне самоуправе у смислу неисплате плате која им у складу са ЗОР и ПКУ припада. У супротном, запослени ће бити принуђени да искористе све законске видове синдикалне борбе, која укључује и ступање у штрајк.

Питања и сугестије углавном без одговора

Пише: Р. С. П

Три репрезентативна синдиката за предшколско васпитање и образовање упитила су 24. августа заједнички допис премијерки Ани Брнабић, на који је четири дана касније на мало неспецифичан начин одговорио ресорни министар Младен Шарчевић. Преносимо оба дописа.

СИНДИКАТИ ПРЕМИЈЕРКИ И КРИЗНОМ ШТАБУ

Унапређење предшколског васпитања и образовања у претходном периоду је био један од стратешких приоритета Владе Србије на чему смо Вам захвални.

Међутим, запослене у предшколским установама непријатно је изненадио допис МПНТР директорима предшколских установа који се односи на припрему за почетак радне 2020/21 године и израду годишњег плана рада установе у контексту епидемиолошке ситуације, а у вези са COVID-19.

Наиме, директорима предшколских установа је остављено да у "тесној сарадњи са оснивачем, односно локалним кризним штабом с обзиром на актуелну епидемиолошку ситуацију у конкретној локалној заједници" поштујући законом прописане нормативе броја деце у васпитној групи донесу Одлуку о повећању односно смањењу броја деце у објекту ПУ/васпитној групи.

Мишљења смо да у овом тренутку нема основа да се МПНТР, руководи принципом аутономије локалних самоуправа, када је у свим установама образовања и васпитања у Србији иста епидемиолошка ситуација.

Наведено министарство је у упутствима за основне школе јасно дефинисало норматив до 15-оро школске деце у учионици поштујући прописаних 4 м квадратних по детету. Наше питање је: Из којег разлога недостаје упуство за начин рада у припремном предшколском програму, иако га поједине школе имају у свом саставу?

С обзиром на то да неке локалне самоуправе до сада нису имале много разумевања за предшколске установе (о чему смо Вас преко Радне групе већ раније обавестили) постоји оправдана забринутост запослених да 1. септембра можемо доћи у ситуацију, да у истој школи, (учионица до учионице, приближно исте квадратуре), имамо учитеља са 15 ученика и васпитача са 26-оро и више деце (модел када предшколска установа користи простор школе).

Синдикати су, у више наврата, МПНТР достављали предлоге и суге-

стије на који начин се може организovati рад предшколских установа, а да безбедност деце, запослених и родитеља остане на највишем нивоу, али су ти предлози и сугестије остали без одговора од стране наведеног министарства.

На основу свега, молимо Вас да кроз заједнички рад са доле потписаним репрезентативним синдикатима запослених у предшколским установама, а у оквиру својих овлашћења, у што краћем року, помогнете да решимо (јасно дефинисање: упутства норматива, организација рада, додатни простор,...) везане за рад предшколских установа како би исте могле да наставе неометано да раде од 01. септембра.

ОДГОВОР МИНИСТРА

Поводом дописа три репрезентативна синдиката у делатности предшколског васпитања и образовања (Самосталног синдиката предшколског васпитања и образовања, ГСПРС Независност и Синдиката образовања Србије), којим сте се дана 24.08.2020. године обратили путем електронске поште Кабинету председника Владе Републике Србије, а у вези са припремом предшколских установа за почетак радне 2020/21. године, Министарство просвете, науке и технолошког развоја размотрило је предметни допис и полазећи од делокруга, указује на следеће:

Министарство континуирано, у сарадњи са различитим актерима, ради на стварању услова за унапређивање доступности, праведности и квалитета предшколског васпитања и образовања. У циљу остваривања страте-

ских приоритета у делатности предшколског васпитања и образовања, остварујемо и интензивну и конструктивну сарадњу са представницима репрезентативних синдиката у делатности.

У вези са констатацијом представника синдиката да је дописом Министра просвете, науке и технолошког развоја број: 610-00-00677/2020-07, од 17.08.2020. године директорима, како се наводи "остављено да у тесној сарадњи са оснивачем, односно локалним кризним штабом с обзиром на актуелну епидемиолошку ситуацију у конкретној локалној заједници поштујући законом прописане нормативе броја деце у васпитној групи донесу Одлуку о повећању односно смањењу броја деце у објекту ПУ/васпитној групи", подсећамо на следеће:

У складу са Одлуком Народне скупштине Републике Србије о укидању ванредног стања ("Службени гласник РС", број 65/20 од 6. маја 2020. године), а полазећи од Уредбе Владе Републике Србије о мерама за спречавање и сузбијање заразне болести COVID-19 ("Службени гласник РС", број 66 од 7. маја 2020), у циљу благовремене припреме предшколских установа за отварање објеката и пријем једног броја уписане деце почев од 11. маја 2020. године, свим предшколским установама је достављена Инструкција (заједнички допис Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Министарства здравља, од 5.05.2020. године) која садржи главне смернице и препоруке у вези са поступањем и организацијом рада предшколских установа у оквиру новог режима мера у време трајања епи-

демије COVID-19. У процесу припреме инструкције консултовани су и представници репрезентативних синдиката и струковних удружења у делатности предшколског васпитања и образовања.

У првој фази отварања објеката предшколских установа, пријем деце у предшколску установу је био могућ само уз потврду од стране послодавца која доказује да је родитељ/други законски заступник радно ангажован и да послове мора да обавља у седишту или другим пословним и организационим јединицама послодавца, са контактом послодавца, као и уз потврду надлежног педијатра да је дете здраво и да је уредно вакцинисано. Могућност умањења броја деце у васпитној групи за 50% у односу на законом прописане нормативе, темељила се и на тада важећим препорукама надлежних органа у вези са организовањем рада послодавца за време трајања опасности од ширења заразне болести COVID-19.

Дописом министра просвете, науке и технолошког развоја број: 610-00-00346/2020-07, од 20.05.2020. године, између осталог је указано дауколико у предшколској установи постоје просторне, кадровске и материјалне могућности за излагање у сусрет потребама већег броја породица за повратак и безбедан боравак деце у вртићу, предшколске установе могу да примају и децу чији родитељи нису у могућности да обезбеде потврде од послодавца.

У складу са наведеним дописом а имајући у виду различите околности и услове на терену, предшколска установа је упућена да у сарадњи са оснивачем (јединицом локалне самоуправе) планира и оперативно разрађује могућности постепеног/фазног пријема уписане деце, на начин који с једне стране, обезбеђује уважавање потреба породица и с друге стране, осигурава заштиту здравља и безбедности свих укључених актера (деце, запослених, родитеља).

Током овог процеса, предшколска установа у сарадњи са надлежним органом локалне самоуправе и кризним штабом, доноси одлуке о отварању, односно затварању објеката предшколске установе, као и о повећању, односно смањењу броја деце у објекту/васпитној групи на основу сагледавања укупне епидемиолошке, привредне и друштвене ситуације у конкретној локалној заједници и других чинилаца (просторних, кадровских и материјално-техничких могућности установе).

Препоручено је да се одлуке доносе за сваки објекат предшколске установе, уз претходно разматрање следећих битних елемената: процене максимално могућег броја деце по објекту, односно васпитној групи имајући у виду могућности спровођења неопходних превентивно-здравствених мера (с об-

зиром на карактеристике конкретног простора, узраст деце и сл.); датума од ког се одлука примењује; санитарно-хигијенских услова који морају бити испуњени ради спровођења одлуке, као и одговорности запослених за спровођење одлуке. Апострофирана је потреба да предшколска установа остварује континуирану комуникацију и сарадњу са надлежном јединицом локалне самоуправе и кризним штабом, здравственим установама (институтима/заводима за јавно здравље, домовима здравља) и другим релевантним службама на нивоу локалне заједнице, као и са надлежним инспекцијским службама и школском управом.

У допису репрезентативних синдиката се између осталог, износи мишљење да "у овом тренутку нема основа да се Министарство просвете, науке и технолошког развоја, руководи принципом аутономије локалних самоуправа, када је у свим установама образовања и васпитања у Србији иста епидемиолошка ситуација".

С тим у вези, указујемо да и Уредба Владе Републике Србије (Уредба о мерама за спречавање и сузбијање заразне болести COVID-19 "Службени гласник РС", бр. 66/20, 93/20, 94/20, 100/20 и 109/20) у члану 9а прописује да се на територији јединице локалне самоуправе на којој је надлежни орган прогласио ванредну ситуацију због настанка елементарне непогоде ширењем епидемије заразне болести COVID-19 изазване вирусом (????-???-?), даном ступања на снагу акта о проглашењу ванредне ситуације, примењују посебне мере заштите становништва од заразних болести, између осталог и пуно примену свих превентивних мера у установама предшколског васпитања и образовања.

У смислу наведеног, а имајући у виду специфичности остваривања делатности предшколског васпитања и образовања, као и различите факторе од значаја за превенцију, праћење, процену и контролу ризика ширења епидемије у конкретним локалним срединама, у будућем планирању и организацији рада предшколских установа, од посебног значаја су одлуке и смернице донете на нивоу локалне самоуправе. У контексту актуелне епидемије, у којој није могуће предвидети даљи ток и развој епидемиолошке ситуације у земљи, координисано деловање свих релевантних актера на нивоу локалне заједнице, постаје неопходна претпоставка за доследно спровођење активности у циљу заштите здравља и безбедности деце, родитеља и запослених, пружања подршке добробити деце и породице, као и подршке носиоцима делатности.

То значи да ће могућности предшколских установа да обезбеде пријем, односно непосредно учешће у програмима васпитно-образовног рада све уписане деце, и у наредном перио-

ду бити различите и да ће зависити од епидемиолошке ситуације у конкретној локалној заједници, као и од просторних, кадровских и материјално-техничких могућности установе.

Предшколска установа чији је оснивач јединица локалне самоуправе, односно основна школа која остварује припремни предшколски програм, а чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе, дужна је да омогући укључивање деце узраста од пет и по до шест и по година, ради похађања припремног предшколског програма. У ситуацији која условљава организацију рада предшколских установа у ограниченом обиму, родитељи, односно други законски заступници детета могу да се одреде да дете (и у години пред полазак у школу) не долази у колектив, односно да контакт и комуникацију са вртићем одржавају уз коришћење онлајн и других канала комуникације. У том смислу се од предшколских установа очекује да, породицама деце која одређени временски период неће бити непосредно укључена у васпитно-образовни процес (због болести, страхова родитеља од инфекције и других разлога) понуде активности подршке путем онлајн и других канала комуникације, уз уважавање потреба, могућности, интересовања деце и породице и ресурса установе (кадровски, материјално-технички).

Утврђивање броја деце у васпитној групи припремног предшколског програма када је организатор програма предшколска установа, односно основна школа, није могуће додатно униформно прописати за све установе на територији Републике Србије а с обзиром на: величину установе; географску распоређеност објеката установе; карактеристике објеката предшколске установе/основне школе, радних соба (величина објекта/површина радних соба; организацију простора, расположивост заједничких простора, простора на отвореном - двориште, атријум и сл.); број уписане деце; расположивост кадра за остваривање припремног предшколског програма у целодневном и полудневном трајању.

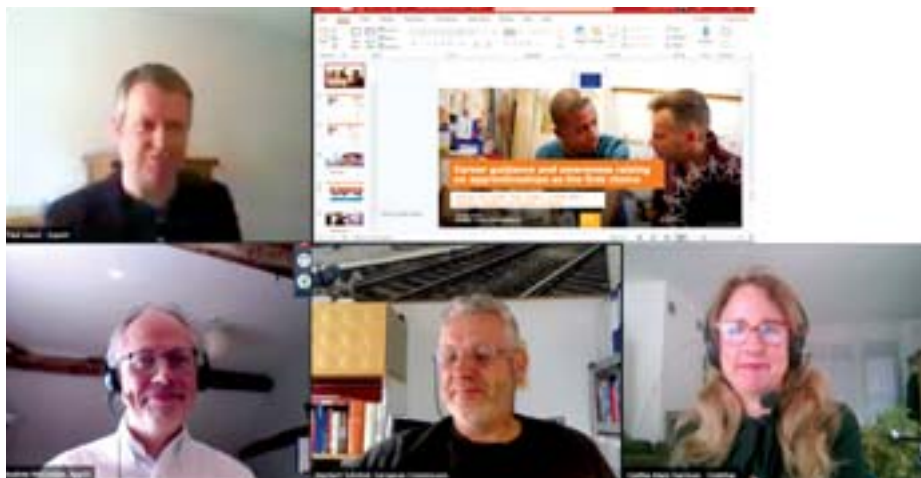
Овим путем указујемо да је Министарство просвете, науке и технолошког развоја у разматрању изазова и могућих решења у функционисању предшколских установа у наредном периоду, са посебном пажњом узело у разматрање искуства предшколских установа у претходном периоду, различите услове и капацитете предшколских установа на нивоу Републике Србије, као и све приспеле предлоге и мишљења синдиката и у складу са делокругом, упутило смернице предшколским установама у вези са припремом установа за почетак радне 2020/21. године и израдом годишњег плана рада установе.

О будућности образовања - на online конференцијама

Пише: Б. Вишнић

Током протеклих неколико месеци међународне активности синдиката су се, као и рад у образовању, преселиле у виртуелни простор. Више од десетак online конференција и вебинара организовале су EI, ETUCE и Европска алијанса за стручно образовање. Поред престављања ситуације поводом утицаја пандемије вируса COVID-19 у многим земљама, видео конференције су биле прилика и да се у за то предвиђеном простору, саопште резултати из наше земље, као и питања како су се у новонасталој ситуацији, снашли запослени у другим образовним системима. На самом почетку било је важно савладати или унапредити вештине рада у виртуелном окружењу, начине комуникације са ђацима, студентима и родитељима и у сарадњи са колегама, постати близак са техничким помагалима и њиховим коришћењем. Потом је следила оправдана брига за здравље и безбедност запослених приликом постепеног отварања образовних институција и улози синдиката у формулисању заједничких мера, како се ни деца ни запослени не би излагали додатном ризику по здравље.

Након завршетка ове, по много чему необичне школске године, теме вебинара и конференција постале су везане за будућност учења на дистанцу, изазовима које постављају пред образовне системе и запослене, као и страховања запослених да ће учење преко компју-

тера или ТВ програма истиснути потребу за наставницима. Како се то заиста неће десити, отворена су питања педагошког аспекта учења на даљину, радног оптерећења наставника, мотивације ученика и обезбеђивања једнаких услова за сву децу, без обзира на лошу материјалну ситуацију у којој живе.

Посебан сегмент отворен је у вези са питањима стручног образовања и стручне праксе у условима online наставе, на које је COVID-19 имао још већи негативан утицај него у општем образовању. Многе школе су већ имале припремљене наставне теме које су реализоване у виртуелном свету, али и даље остају отворена питања практичног рада, у којем је неопходно присуство и непосредан практични рад ученика. Такође, отворено је и питање стручне праксе у многим компанијама које су укључене у си-

стем дуалног образовања и њихов одговор на рестрикције изазване пандемијом. У тим ситуацијама од изузетног је значаја сарадња организација послодаваца, синдиката и руководства школе како би се успешно прилагодили новим околностима. Тим питањима се баве и представници ЕУ - Европске комисије и њених сектора, који су укључени и у доношење одлука о додатним средствима за ублажавање последица кризе, али не и намењених државама ван ЕУ. Из неких земаља су известили да је криза COVID-19 повећала неједнакости међу ученицима (Португал) због изостанка хране коју су у школи имали, недостатка ИТ алата и интернет приступа. Истовремено, наставници, чији је просек преко 60 година, су ризична група за инфекцију. Образовање и учење је постало социјална услуга, а наставници препуштени себи, без обзира на професионализам и посвећеност које су показали. Зато су синдикати указали на опасности које су се јавиле током кризе: дерегулација радног времена, право да се искључиш, заштита здравља и безбедности наставника, инвестирање у ИТ тренинг за наставнике, безбедност у виртуелном простору и заштита личних података и осигурање баланса између рада и личног живота наставника.

Нови начин рада захтевао је и стицање додатних вештина и одговарајућу опрему учесника вебинара и online конференција, тако да су се и синдикати брзо прилагодили ванредним околностима за рад.

Почетак школске године у Европи

Пише: Б. В.

У светлу почетка нове школске године, Светска здравствена организација (СЗО) упозорила је да се Европа суочава са ризичним периодом. Директор СЗО за Европу Ханс Клуге истиче немогућност рада компанија без отварања школа, као и да много тога зависи од нивоа преноса у заједници, као и да основна правила морају бити свуда поштована.

НЕМАЧКА

У већини немачких држава ученици су се вратили у школу већ почетком августа, а у неке ће се вратити наредних дана или недеља. Нешто другачија правила примењују се у свакој области како би се спречило ширење инфекције, деца морају носити заштитне маске осим кад су на часовима, а по негде и током наставе. Више немачких области омогућава наставницима бесплатно тестирање на вирус.

ДАНСКА

Већ 10. августа започела је нова школска година, где деца и наставници у школама не морају да носе маске. Они су подељени у мале групе од око 12 ученика, који седе на раздаљини два метра. Требало би да перу руке најмање сваких сат и по.

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Школе су већ отворене, али су правила за ученике различита у свакој од четири регије Велике Британије. У Шкотској сва деца старија од пет година морају да носе заштитне маске у школском превозу, као и средњошколци, али не и у учионици. У Енглеској ће маске морати носити само наставници и ученици средњих школа у областима у којима се вирус шири брже. Средњошколци ће, такође, морати да носе маске у Велсу и С. Ирској.

ПОЉСКА

Заштитне маске неће морати да носе ученици и наставници, али директори могу одлучити да уведу обавезно ношење маски у ходницима и свлачионицама.

МАЂАРСКА

Мађарска деца започела су нову школску годину без неких посебних правила која се односе на пандемију, Међутим, школе морају бити спремне за увођење заштитних мера

БЕЛГИЈА

Заштитне маске мораће да носе наставници и средњошколци у Белгији. Маске ће се морати носити све време у школи. Ако се епидемиолошка ситуација погорша, средњошколци стари 12 и више година ће ићи у школу тек сваке друге недеље.

ФРАНЦУСКА

Ученици старији од 11 година и наставници ће морати да носе заштитне

маске, које ће, такође, бити обавезне у учионици. Мора бити метар раздаљине између деце. Такође, моћи ће да обављају спортске и музичке активности.

СРБИЈА

Школа је традиционално почела 1. септембра и сва деца морају да носе маске. Они ће их моћи скинути тек када су удаљени два метра од друге деце. Школски часови ће трајати 30 минута, а истовремено ће у учионици бити само 15 ученика. Ученици до 4. разреда свакодневно ће ићи у школу. Очекује се да ће старији ученици један дан учити у учионицама, а други дан на мрежи.

ХРВАТСКА

Отворене су основне и средње школе у Хрватској. Маске су бити обавезне у учионицама за ученике 5. разреда основне школе и за средњошколце, ако размак 1,5 м није могућ. Обавезне су за наставнике до 4. разреда основне школе, али и за ученике у ходницима. Ученици морају да мере телесну температуру сваки дан пре поласка у школу. Деца до 4. разреда биће у тзв. "балонима", и остајати у учионицама током паузе, а учитељ ће увек бити са њима.

СЛОВЕНИЈА

Основне и средње школе почеле са радом по моделу Б, уз ношење маски и одржавање раздаљине. У случају погоршања епидемиолошке ситуације, ученици ће прећи на учење делом на даљину, а делом у школи по моделу Ц или у потпуности на даљину по моделу Д.

ГРЧКА

За грчку децу су маске обавезне у затвореном. У сваком разреду ће бити максимално 17 деце.

АУСТРИЈА

У Аустрији, зависно од области настава је почела 7. септембра, а за неке области тек 14. За заштиту деце уведен је систем семафора са четири боје - зеленом, жутом, наранџастом и црвеном. Зелена боја значиће уобичајене часове, а дозвољени су и догађаји и излети. Жута боја - маске за децу и када нису у клупама, а наранџаста - флексибилно

учење на даљину. Када семафор постаје црвен - карантин за целокупно окружење и учење на даљину.

ИТАЛИЈА

Повратак деце у школе је очекиван 14. септембра, први пут од марта. Седеће на метар удаљености, тако да ће на часовима бити мање деце него иначе. Часови ће се одржавати напољу, где је то могуће, или у већим просторима, попут позоришта или музеја. Ученици ће морати да носе заштитне маске, а наставници визир.

ШПАНИЈА

У зависности од региона ученици се враћају у школу постепено до средине месеца, прво ће се млађи, па старији. Деца старија од шест година биће обавезна да носе заштитне маске у сваком тренутку. У целој земљи примењиваће се иста правила за маске, растојање, мерење температуре, прање руку пет пута дневно и дружење само са ученицима у истом разреду.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Одложен је почетак нове школске године до 1. октобра. Очекује се да ће се образовање одвијати на даљину, осим за ученике до 3. разреда. У школу ученици могу доћи са родитељским одобрењем.

ЦРНА ГОРА

Школе остају затворене до почетка октобра. До тада ће предшколске установе остати затворене, а влада је наложила здравственим и школским властима да појачају припреме за нову школску годину. До 1. октобра један од родитеља деце млађе од 11 година имаће право на плаћени допуст за негу детета.

ФЕДЕРАЦИЈА БиХ

У целој Републици Српској и три кантона ФБиХ настава је почела. Остатак земље ће кренути у школу 7. септембра. Разреди са више од 15 ученика биће подељени, при чему ће наставник прво имати наставу за једну групу, а затим другу. У ФБиХ, понегде, у школу ће ићи само ученици нижих разреда, док ће старији учити на даљину.

Синдикати образовања: Квалитетни одговори у доба пандемије

Пише: Б. Вишнић

Синдикат образовања Србије има дугогодишњу квалитетну сарадњу и комуникацију са бројним синдикатима из Европе и света кроз међународну сарадњу у којој је препознат као озбиљан партнер у формулисању и спровођењу синдикалне политике у образовању, као и у унапређивању социјалног дијалога и доприноса квалитетном образовању, те и јачању положаја запослених у образовању.

То се показало и током пандемије COVID-19, када су средином марта затворени образовни системи широм света, а настава се преселила у виртуелни простор и друге видове комуникације наставника са ученицима. Одговор наших просветних власти на нове околности био је изузетно ефикасан и уз много напора свих учесника система образовања школска година приведена крају. У бројним online конференцијама саопштили смо о одговорима нашег образовног система на до сада недоживљене околности, што је и објављено на сајтовима светске организације Интернационале образовања и европске организације Европског комитета синдиката образовања, као пример добре праксе. Посебно је истакнута сарадња свих чинилаца образовног система, у којем су синдикати, као представници запослених, имали веома важну улогу, што није био случај у многим, од Ср-

бије већим и развијенијим, земљама. Такође, када су предшколске установе средином маја почеле са радом у новим околностима, за многе учеснике online конференција била је значајна информација о детаљним припремама и препорукама здравствених и просветних власти о пред условима за безбедан боравак деце и рад запослених у вртићима. Те препоруке смо послали нашим колегама у Француској, Италији, Шведској и другим земљама, које нису биле укључене у припреме за безбедан повратак у предшколске установе.

Припреме за почетак нове школске године у условима пандемије су,

такође, предмет интересовања родитеља и запослених у целом свету - како у новим околностима припремити рад у образовним установама и обезбедити безбедан боравак у школи за децу и запослене, а притом искористити све предности образовног процеса у школи, у комбиновању са online наставом. Препоруке и стручна упутства Министарства просвете у сарадњи са Кризним штабом, у којима су разрађени модели организовања наставе који се могу прилагодити капацитетима школа, дају квалитетан основ за безбедан почетак нове школске године. Консултације са синдикатима око примене упутстава и могућност допуне предлозима за побољшање услова, веома су значајни у околностима када се у многим земљама још не знају модели почетка школске године или запослени о њима сазнају из средстава информисања. Сматрамо да су обављене припреме пред почетак школске године веома садржајне и дају могућност и простор за избор начина који обезбеђује неометан рад, уз поштовање свих предвиђених мера. У дневној комуникацији са колегама из региона (ex YU) добили смо уверавања да се код нас најдаље отишло са разрадом мера повратка у образовне установе у условима пандемије, па смо их упознали са предвиђеним упутствима, како би и они могли да их користе у припремама за почетак школске године. Тако смо стручна упутства послали колегама и словеначког SVIZ, СС основног образовања БиХ и другима.

СОС учествује у новом пројекту

Пише: Б. В.

Синдикат образовања Србије добио је позив да учествује у реализацији пројекта "Остани укључен - како одржати укљученост запослених у време кризе", који ће под покровитељством Европске комисије водити шпански синдикат. Поред нашег синдиката, у пројекат је укључен Савез самосталних синдиката Србије, грчки синдикат, као и синдикати из Пољске, Естоније и са Малте.

Тема пројекта је очување укључености запослених у време кризе и повећање укључености запослених

у јавном сектору у процесима управљања кроз развијање различитих облика подршке у процесима ефикасне сарадње са послодавцима у ситуацијама које захтевају брзу реорганизацију и прилагођавање. Ситуација изазвана пандемијом COVID-19 је управо таква ситуација и надамо се да ће реализација пројекта кроз размену искустава и платформи за обуку допринети бољем функционисању организација у време кризе. Реализација пројекта треба да почне од марта 2021. и трајаће две године.

Социјални партнери о COVID-19 и последицама

Пише: Борка Вишнић

Европски социјални партнери о образовању - Европски комитет синдиката образовања и Европска организација послодаваца у образовању сагласили су се 26. јуна у заједничкој изјави о пандемији COVID-19 и њеним последицама, након дуготрајне дебате о пандемији која је дестабилизovala образовање у Европи.

Криза је променила свет, али и отворила могућности за размишљање о будућности образовања. Време је за свеобухватну стратегију, којом ће се гарантовати једнак приступ висококвалитетном образовању, а са тим, руку под руку, иду и пристојни услови за просветне раднике, а ова изјава је допринос таквој стратегији.

Европски секторски социјални дијалог функционише и може да одговори на најважнија питања са којима се суочавају образовни системи и њихови запослени. За добробит ученика и особља на свим нивоима, доносиоци одлука и владајућа структура у образовању треба да следе визије оних који најбоље познају образовни сектор, а то су запослени и послодавци у образовању.

У изјави се наводи низ захтева и препорука, о којима су се заједнички сагласили синдикат образовања и организације послодаваца на европском нивоу:

- одрживо јавно инвестирање у образовање, да би се осигурало да су систем и запослени припремљени и отпорни на будуће кризе

- признавање и подршка снажном и садржајном социјалном дијалогу у образовању

- гаранције квалитетног посла и пристојних радних услова за сво особље у образовању

- обезбеђивање адекватне заштитне опреме која ће осигурати здравље и безбедност за све запослене у образовању, укључујући хи-

- гијенске мере, смањивање психо-социјалних ризика и инвестирање у безбедне, зелене школске зграде

- признавање професионалне аутономије свих запослених у образовању

- подршка запосленима у одговарајућим алатима, ресурсима, опреми, заједно са иницијалним и континуираним професионалним развојем и професионалном подршком

- свеобухватне политике које ће се бавити јазом у дигиталним вештинама и осигурати да сви ученици имају приступ неопходним квалитетним дигиталним материјалима и образовању

- акције које ће обезбедити да економске последице COVID-19 кризе неће оштетити једнакост и инклузију у образовном сектору

- у области стручног образовања и обуке, социјални партнери траже развој снажних веза између сектора стручног образовања и тржишта рада, на пример кроз систем стручне праксе који следи и примењује Европски оквир за квалитетну стручну праксу. Лидери се, такође, морају бавити утицајем економске рецесије на радну перспективу ученика стручних школа, посебно усвајајући мере које се фокусирају на та

питања у европским иницијативама као што је подршка младима

- што се тиче високог образовања и истраживања и синдикати и послодавци у образовању су се сагласили о потреби квалитетног радног окружења за online и мешовиту наставу, који подржавају висококвалитетно образовање и омогућавају студентима да се ангажују у значајном процесу учења. Доносиоци одлука, такође, морају признати велики допринос који истраживачи и академско особље и приправници истраживачи посебно имају у истраживању, развоју и иновацијама. Академске слободе и институционална аутономија се морају промовисати да би се осигурала способност универзитета у подстицању основних истраживања, укључујући области као што је здравље, животна средина и друштвене науке, са потенцијалом да дају дугорочне бенефите друштву и економији.

- синдикати и послодавци у образовању широм Европе ће корисити ову изјаву у свом заступању и социјалном дијалогу на националним и регионалним нивоима и ка европским институцијама.

Синдикално перо

БОРКА ВИШНИЋ и МИОДРАГ КАМПЕРЕЛИЋ
(011)32-33-229 ● Тираж: 4000 ● www.sind-obr.org.rs ● E-mail: obrazovanje@sindikats.rs ● Графичка припрема: ДИМИТРИЈЕ ПАВЛОВИЋ ● Штампана: СИГНЕТА - Београд

Издавач: СИНДИКАТ ОБРАЗОВАЊА СРБИЈЕ, Дечанска 14, 11000 Београд ● Главни уредник: ВАЛЕНТИНА ИЛИЋ ● Уредник: САША ЛУКОВИЋ ● Редакцијски колегијум:

● Уредник: ВАЛЕНТИНА ИЛИЋ ● Главни уредник: ВАЛЕНТИНА ИЛИЋ - Год. 1, бр. 1 (2001)- - Београд : Синдикат образовања Србије, 2001- (Београд : Сигнета). - 30 цм Месечно. ISSN 1451-7574 = Синдикално перо COBISS.SR-ID 120073740

CIP - Каталогизација у публикацији Народна библиотека Србије, Београд 331.105.44(497.11)

СИНДИКАЛНО перо : лист Синдиката образовања Србије / главни уредник Валентина Илић. - Год. 1, бр. 1 (2001)- - Београд : Синдикат образовања Србије, 2001- (Београд : Сигнета). - 30 цм Месечно. ISSN 1451-7574 = Синдикално перо COBISS.SR-ID 120073740

Звонко Павићевић (1952-2020)

У читавом региону је болно одјекнула вест да је Звонко Павићевић, председник Синдиката просвјете Црне Горе, преминуо у ноћи између 11. и 12. августа, у Никшићу, у 68. години након краће болести.

Звонко Павићевић је рођен 1952. године у Цетињу. Завршио је Вишу педагошку академију - група историја-географија 1978. године и радио као наставник историје у основној школи.

Синдикални рад је започео као председник Општинског одбора основног и предшколског образовања Подгорице. За секретара је изабран 1998. године, а 2002. за председника Синдиката просвјете, науке и културе Црне Горе. На II Конгресу 2006. изабран је за председника Синдиката просвјете Црне Горе, а на исту функцију изабран је и на наредним конгресима 2011. и 2016. године.

Током дугогодишњег синдикалног рада допринео је значајном унапређењу и уређењу положаја запослених у образовању и решавању бројних проблема, по чему је Синдикат, који је водио, постао препознатљив и незаобилазан чинилац у преговорима са социјалним партнери-

ма свих нивоа. Знатне напоре уложио је и унапређење унутрашње организације синдиката, а био је и један од оснивача Уније слободних синдиката Црне Горе и заменик генералног секретара Уније.

Представљао је Синдикат просвјете Црне Горе у Европском комитету синдиката образовања ETUCE и био активан у свим међународним догађајима које је организовала Интернационала образовања.

Синдикат образовања Србије је одласком Звонка Павићевића изгубио дугогодишњег синдикалног пријатеља и сарадника. Заједнички смо организовали бројне активности, попут заједничких седница председништава две организације, тематских семинара и редовне размене искустава. Споразум о пријатељству и сарадњи из 2009. године само је учврстио

снажне везе братских синдиката. Те везе су потврђене и бројним акцијама у којима се исказала синдикална солидарност. Наши чланови ће се увек сећати издашне подршке и помоћи током невоља изазваних поплавама 2016. године, а тада је опремљен и информатички кабинет у основној школи у Обреновцу, чијем отварању је колега Звонко присуствовао. Све то остаје као трајан белег помоћи Синдиката просвјете Црне Горе и његовог личног доприноса.

На личном плану, у светлу дугогодишње синдикалне сарадње, сви ми који смо имали прилике да са Звонком сарађујемо у међународним активностима, изгубили смо искреног пријатеља, поузданог сарадника и саговорника са којим је увек било задовољство разговарати.